



## Szöveg és tartalom az információs társadalomban



**Szöveg és tartalom az információs társadalomban : módszerek és lehetőségek az információ minőségi szelektálására / Varga Katalin ; [közreadja a] Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar. – Pécs : PTE FEEK, 2005. – 164 p. : ill. – (Humán szervező (munkaügyi) menedzser sorozat)  
Bibliogr.: p. 151–159.**

Könyvtár- és információtudományi szakirodalmi szempontból a mű a 2005-ös év kiemelkedő teljesítménye, sikere a téma tudományos szintű, egyedülálló átfogó megközelítésében és interdiszciplináris hiánypótló összegzésében rejlik. A doktori disszertáció alapján készült könyv alcíme – Módszerek és lehetőségek az információ minőségi szelektálására – jól kiegészíti, illusztrálja a főcímmel összefoglalóan, általános szinten megragadott témát és módszert egyaránt. A módszer tekintetében a fő- és alcím olyan művet vetít elénk, amelyben az elmélet és a gyakorlati alkalmazások kiegyensúlyozott arányai egymásra épülve, összefonódva jelennek meg.

Szerkezetileg a mű öt számozott fejezetre oszlik, bevezetéssel egészül ki, amely szerint az első négy nagy fejezet alkotja a mű érdemi, fő részét, az ötödik pedig összegzést tartalmaz. Az összeg-

zés terjedelmileg alig több a bevezetésnél, de éppolyan fontos része a műnek, mint a bevezetés. A tartalomjegyzékben nem szereplő bevezetés nemcsak rendkívül hasznos áttekintő felvezetést nyújt a mű négy nagy fejezetéhez, hanem felkelti az érdeklődést, mint ahogyan az összegzés is precízen elvégzi a kötet tartalmi elemzését, kiemelve a legfontosabb üzeneteket, témasíkokat. Funkcionálisan mind a bevezetés, mind az összegzés maradéktalanul megfelel szerepének, bevezet és befejez, ideális terjedelemben, logikus szerkezetben, ahogy kell.

A kiegészítő apparátusok alaposága bizonyítja, hogy a szerző saját műve és témája esetén is rendkívül otthonosan mozog az alaptéma gyakorlati kivitelezésében, a tartalom több szempontú megközelítésének, reprezentálásának alkalmazásában. Nemcsak szakmai megszállottságból ered ez az igényes alaposág a több szempontú, nyitó és záró összegzések reprezentációiban, hanem a mű teljes szellemi színvonalával, a szerző kiváló alkotókészségével, logikus szerkesztésmódjával áll összefüggésben.

A könyv gondolati ívében a szerző az interdiszciplináris környezetből kiinduló szövegelméleti alapvetéstől az eszközök és alkalmazások ismertetésén keresztül a tartalmi reprezentáció gyakorlati megvalósításáig, a nemzetközi és hazai gyakorlatok tipizálásáig, összehasonlításáig jut el.

A hagyományos osztályozáselméleti és információkereső nyelvi megközelítésektől eltérően nem a rendszerek ismertetéséből indul ki, nem az eszközöket helyezi a kiindulás középpontjába, hanem magát a szöveget, a tartalmat, a vizsgálat tárgyát. Kiemeli a megszokott könyvtári és információtudományi keretek közül a szöveget és a tartalmat, nyelvtudományi oldalról közelítve az információtudomány felé.

Az információtudomány és a nyelvtudomány elméleti alapjainak közös és eltérő útjait elemezve a

szerző felhívja a figyelmet a két tudományterület kölcsönös egymásra hatásának, termékeny együttműködésének lehetőségeire, a jövő nagy kihívására a szövegelemzés terén.

A tartalom, szöveg, téma definícióinak értelmezésében árnyalt, interdiszciplináris megfogalmazásokkal közelíti meg és elemzi a sokszor egymásra épülő, szétválaszthatatlannak tűnő fogalmakat. A műben a tudás–tartalom–téma–szöveg összefüggésének összetett modellje az információtudomány vizsgálódásának tárgya, amelynek középpontjában a szöveg áll. A szerző a szövegnyelvészeti irányzatok felől közelítve nyújt elemzést a szövegmeghatározásokhoz, a szövegszerűség kritériumaihoz. A kulcsszó nyelvtudományi definíciója mellé kár, hogy nem került be szakmánk néhány közismert kulcsszóértelmezése.

Az *első fejezet* második része a tartalomelemzés módszereivel, típusaival és alkalmazási területeivel foglalkozik, ahol a hangsúly a szöveg mögöttes jelentésének megközelítésére helyeződik, az információelemzés során is alkalmazható módszerek ismertetésével. Rendkívül fontos része a fejezetnek a szövegfókusz és szövegtopik értelmezése, valamint a témakörben érintett fogalmi sémák típusainak ismertetése. A szövegszerkezetek és szövegtípusok ismertetését az információtudomány képletes szövegmodellje zárja. A tartalomelemzés definíciójában és módszertani alapjaiban a szerző rámutat a tartalom reprezentációjának nehézségeire, ellentmondásaira, ugyanannak a szövegnek más információs rendszerben való új- vagy másképp értelmezhetőségére.

A mű *második fejezete* a szöveget a könyvtári alkalmazás felől, reprezentációs eszközként közelíti meg. A szurrogátum elemzésében érinti az osztályozási rendszerek és indexelő nyelvek klaszrikus különbségeit és jellemzőit. A tartalom reprezentációja szempontjából fontos módszerek és eszközök ismertetése mögött a szerző mély gyakorlati tapasztalatai meghatározóak. A facettás és a szövegösszefüggést megőrző indexelés bemutatása mellett részletes bevezetést kapunk a szabad szöveges tartalmi reprezentációk módszereibe. A komplex tartalmi reprezentációk között a fejezet felhívja a figyelmet a *PsycInfo* adatbázis tartalmi feltárórendszerének mintaértékű sokoldalúságára.

A *harmadik fejezet* az automatikus osztályozás és szövegelemzés lehetőségeit és határait kutatja. Hangsúlyos és érdekes rész a kortárs kutatások eredményeinek ismertetése a teljes szövegű in-

formációkeresés területén, a fókuszált és bekezdésszintű információkeresésben, a tematikus szövegelemző rendszerek között. Az információkeresés új generációjának fejlesztése kapcsán kiterjesztett tematikus keresési módszereket ismertet a szerző. Ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy a fejlesztések kutatási folyamatban vannak, és hogy mely területeken nem mellőzhető a humán intellektus a tartomelemzésben, és mely területeken igen.

A *negyedik fejezet* a könyvtári tartalomelemzés új megoldásait, módszereit foglalja össze. A szövegszerűség kritériumainak, a téma- vagy izotópia-síkoknak a meghatározása gyakorlati példák, konkrét szövegek elemzésével nyújt plasztikus értelmezést, feltárva a minőségi szövegelemzésben rejlő intellektuális lehetőségeket, elvárható figyelmet és fegyelmet. A fejezet izgalmas és tényfeltáró része a magyar szakirodalom tartalmi feltártsági állapotának vizsgálata, a működő adatbázisok tartalmi feltárási szempontjainak összehasonlító elemzése. Nem mellékes a szerző aggodalma a magyarországi könyvtári tartalmi feltárás mennyiségével és színvonalával kapcsolatban, amely a műben elemzett lehetőségekhez képest szegényesen körvonalazódik.

Varga Katalinnak sikerült olyan átfogó, hiánypótló szintézist alkotnia, amely interdiszciplináris alapon, a nyelvtudomány és az információtudomány elméleti megközelítéseit a szöveg- és tartalomelemzés szempontjából közös nevezőre hozza, egymás felé fordítja. Bizonyította, hogy a könyvtári alkalmazások érintett területei nem mellőzhetik a szűkebb és tágabb tudományos keretek elveinek kidolgozását, a tudományközi kölcsönhatások felismerését és gyakorlati alkalmazását. A szerző egyedülálló munkát végzett el a szövegértelmezés, reprezentációkészítés könyvtári alkalmazását érintő nyelv- és információtudományi összefüggések feltárásában, hozzájárult a szakterület magyar nyelvű tudományos szintű megalapozásához. Elméleti újszerűsége mellett erénye a legkorszerűbb gyakorlati alkalmazások módszereinek ismertetése, a logikus szerkesztésmód, a világos és érthető nyelvezet. A mű nemcsak a felsőoktatás, hanem gyakorló könyvtárosok, tartalomszolgáltatók számára is elengedhetetlenül hasznos elméleti és gyakorlati ismereteket közvetít a tartalom- és szövegelemzés témájához.

**Prókai Margit**

(II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, Miskolc)